

Daniela Nováčková

Európsky platobný priestor

Abstract

Lisbon strategy is the instrument for development of the European economy and the contribution to a better European integration. One of the priorities of the Lisbon strategy is establishing the SEPA - Single Euro Payments Area. The SEPA is the euro area for retail payment services of the European Union member states and the European Economic Area. The aim of the SEPA is to establish a common market for payment services, which can bring more benefits for consumers and companies. This article analyses rules concerning the conditions for payment services and payment service's providers in the context of the directive 2007/64/EC. In accordance with the directive there will not exist any differentiation between national and cross-border payments.

Úvod

Lisabonská stratégia, hoci nie je dokumentom, ktorý by členské štáty právne zaväzoval, zakladá strategický rámec pre dokončenie správne fungujúceho komunitárneho vnútorného trhu do konca roka 2010. Súčasťou Lisabonskej stratégie je aj množstvo akčných plánov, ktorých jadro tvoria právne akty Európskeho spoločenstva. Dané právne akty napomáhajú tomu, aby členské štáty odstraňovali existujúce prekážky, ktoré bránia správne fungovaniu vnútorného trhu. Odstraňovanie prekážok sa okrem iného dotýka aj platobných služieb. V danej súvislosti ide o služby, na ktoré sa *nevzťahuje* smernica o službách na vnútornom trhu z roku 2006 (OJ L 376/36 z 27.12.2006). Aby členské štáty správnym spôsobom odstránili existujúce prekážky platobných služieb, **ktoré bránia vytvoreniu celoeurópskeho priestoru platobných služieb**, Európsky parlament a Rada prijali smernicu o platobných službách na vnútornom trhu 2007/64/ES (ďalej len „smernica“).¹ Smernica má svoj pôvod v Akčnom pláne finančných služieb, ktorý má okrem iného za cieľ vytvoriť podmienky pre stabilitu finančných trhov EÚ. Zámerom príspevku je analýza pripravovaného procesu, v dôsledku ktorého má byť vytvorený spoločný európsky platobný priestor označovaný ako priestor **SEPA**.² V rámci tohto priestoru sa budú realizovať komunitárne platby denominované v eurách. Európska únia si

* Doc. JUDr. Daniela Nováčková, Ph.D., Fakulta managementu, Univerzita Komenského, Odbojárov 10, 820 05 Bratislava

¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2007/64/ES zo dňa 13. novembra 2007 o platobných službách na vnútornom trhu, ktorou sa menia smernice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a ruší sa smernica 97/5/ES (UV L 319/1 z 5.12.2007)

² SEPA – Single euro payments area

veľa sľubuje od tejto iniciatívy, pretože očakáva, že priestor SEPA prispeje k užšej integrácii a zefektívni medzinárodný platobný styk v rámci EÚ a EHP.³ Členské štáty Európskej únie začali už s prípravami tohto procesu a spolupracujú s Európskou komisiou, Európskou centrálnou bankou a Európskou platobnou radou v tejto oblasti. V Českej republike Česká národná banka dokonca zriadenie SEPA predložila na verejnú diskusiu.⁴

Cieľ smernice

Vzhľadom na to, že súčasná právna úprava pre platobné služby nie je v členských štátoch EÚ jednotná, a vzhľadom na to, že platobný styk je jedným z inštitútov, ktoré majú súvisť ku všetkým štyrom ekonomickým slobodám vnútorného trhu (voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu), bolo nevyhnutné, aby existoval vhodný komunitárny právny nástroj, ktorý napomôže vytvoriť trh platobných služieb v rámci Európskej únie. Za týmto účelom bola prijatá smernica, ktorá harmonizuje pravidlá týkajúce sa trhu platobných služieb.

Smernica v zásade:

- zavádza inštitút poskytovateľa platobnej služby, t.j. platobnej inštitúcie,
- liberalizuje platobné služby,
- ustanovuje jednotné podmienky pre poskytovanie platobných služieb,
- ustanovuje jednotné štandardy platobného styku a ochrany spotrebiteľa,
- zavádza register inštitúcií poskytujúcich platobné služby.

Smernica zároveň rešpektuje aktuálne trendy a prispieva k zvyšovaniu konkurencie a zavádzaniu nových technológií, ktoré sa využívajú v elektronickom bankovníctve. Z pohľadu európskej integrácie a cieľov, pre ktoré bola Európska únia založená, smernica prispieva k užšej integrácii trhu so službami platobného styku.

Základným cieľom smernice je zavedenie SEPA a faktické zrušenie hraníc, aby sa v rámci členských štátov Európskej únie a členských štátov Európskeho hospodárskeho priestoru mohli vykonávať bezhotovostné platby v mene euro. V zásade by sa mal odstrániť rozdiel medzi domácimi a cezhraničnými platobnými bankovými operáciami. Komunitárny priestor platobného styku by mal posilniť konkurencieschopnosť bankového trhu Európy a prispieť k napĺňaniu cieľov Lisabonskej stratégie.

Pozitívne stránky SEPA

Aj napriek tomu, že platobný styk je v rámci členských štátov EÚ plne automatizovaný v súlade s najmodernejšími informačnými technológiami, a množstvo platobných operácií sa realizuje prostredníctvom elektronického bankovníctva, Európska únia zavádza jednotnú harmonizovanú úroveň platobných služieb prostredníctvom SEPA. Na vznik SEPA môžeme nazerať

³ Európska únia (ďalej len "EÚ"), Európsky hospodársky priestor (ďalej len "EHP")

⁴ www.cnb.cz., portál platobný styk

z rôznych uhlov pohľadu, ak budeme nazerať na SEPA z pohľadu realizácie, je zrejme, že nemožno tento proces hodnotiť pozitívne pretože prináša mnoho zmien, nových opatrení a postupov pre platby v eurách. Bude si vyžadovať množstvo finančných prostriedkov pri zavádzaní spoločných technológií platobných systémov(jednotné súbory platobných nástrojov) ako aj zmenu národných legislatív atď. SEPA bude znamenať reštrukturalizáciu systému európskeho bankovníctva. Ak budeme na SEPA nazerať z pohľadu plnenia cieľov európskej integrácie, tak dospejeme k záveru, že prináša výhody a napomáha správne fungovaniu vnútorného trhu. SEPA je priestor, v ktorom účastníci finančného trhu môžu realizovať finančné operácie v eurách v rámci jedného členského štátu (eurozóny) alebo v rámci viacerých členských štátov bez ohľadu na to, kde sa nachádzajú. Jednotná platobná karta bude umožňovať realizáciu platobného styku v ktoromkoľvek členskom štáte (eurozóny), tak ako v rámci domovského štátu. V zásade sa odstráni rozdiel medzi domácimi a cezhraničnými platbami, ktoré sú dnes vykonávané prostredníctvom elektronických peňažných nástrojov, ako napr. prostredníctvom kreditných a debetných kariet (Visa a Master Card).

V zmysle ustanovení smernice možno poukázať na pozitívne stránky, ktoré SEPA prinesie :

- užšiu integráciu trhu s retailovými službami
- vyššiu úroveň bankových služieb
- nižšie ceny za poskytované platobné služby
- zvyšovanie konkurencieschopnosti účastníkov európskeho finančného trhu
- odstránenie rozdielov medzi domácimi a cezhraničnými finančnými operáciami
- efektívnejšiu spoluprácu bankového sektora štátov patriacich do eurozóny.

Všeobecne môžeme konštatovať, že v SEPA budú platby realizované rýchlejšie, lacnejšie a bezpečnejšie, čo prinesie užívateľom platobných služieb väčší komfort. Finančné operácie vykonávané z jedného domáceho účtu, čo zrejme uvítajú klienti často pôsobiaci v zahraničí. Na to, aby mohol integrovaný trh s retailovými službami správne fungovať, a aby boli odstránené všetky prekážky je nevyhnutné, aby subjekty, ktoré sa stanú účastníkmi SEPA rešpektovali nasledujúce požiadavky:

- harmonizácia národnej legislatívy v členských štátoch
- zavádzanie spoločných technických štandardov (platobné karty a terminály)
- existencia meny euro
- vytvorenie vhodných nástrojov na ochranu klienta
- zriadenie orgánu dohľadu, ktorý bude dohliadať na transparentnosť a bezpečnosť platobnej operácie.

Subjekty SEPA

Subjekty, ktoré sú zainteresované na SEPA majú nasledujúcu štruktúru :

- Eurosystem (ECB a národné centrálné banky)⁵
- Európska komisia (Výbor pre platby)
- Orgány verejnej moci členských štátov
- Európsky bankový sektor
- Stredné a malé podniky, a ostatné podnikateľské subjekty
- Spotrebiteľia (klienti bánk)
- Bankové asociácie členských štátov
- Európska platobná rada
- Platobné inštitúcie (článok 5 smernice).

V danej súvislosti môžeme hovoriť o širšom spektre subjektov, ale SEPA sa najviac bude dotýkať platobných inštitúcií a spotrebiteľov (občanov a hospodárskych subjektov).

Územná a vecná pôsobnosť smernice

Býva zvykom právnej teórie a praxe, že právne akty ES majú uvedeného adresáta právnej normy. Nie je tomu inak ani v tomto prípade, smernica sa vzťahuje na základe článku 96 na platobné služby poskytované v rámci členských štátov EÚ, ale zároveň má význam aj pre platobné transakcie vykonávané v mene niektorého z členských štátov Európskeho hospodárskeho priestoru (Nórsko, Island a Lichtenštajnsko) a Švajčiarsko. Zjednodušene môžeme povedať, že sa vzťahuje na 31 štátov a 3 mikroštáty (niekedy označované aj ako trpezlivo štáty).

V merite veci ide o poskytovateľov platobnej služby a príjemcov, ktorí používajú v platobnom styku euro (členské štáty eurozóny, Vatikán, San Maríno, Monako) alebo britskú libru, bulharský lev, českú korunu, dánsku korunu, estónsku korunu, islandskú korunu, litovský litas, lotyšský lats, maďarský forint, nórsku korunu, poľský zlotý, rumunský lei, slovenskú korunu, švédsku korunu, švajčiarsky frank. Stručne možno konštatovať, že SEPA je priestor Európskej únie a Európskeho hospodárskeho priestoru (Island, Nórsko a Lichtenštajnsko) pre hladké fungovanie platobných služieb, kde sa využívajú platobné nástroje typu: SEPA inkasá, SEPA úhrady a SEPA platobné karty. Na základe ustanovení smernice je možné vykonávať platobné operácie iba v štátoch a so štátmi, na ktoré sa smernica vzťahuje. Tomuto režimu budú prispôbované aj vnútroštátne právne predpisy členských štátov. Daná povinnosť im explicitne vyplýva zo záverečných ustanovení smernice.

Platobné služby

Za účelom zavádzania jednotných postupov a spoločných podmienok pre vykonávanie platobných služieb, smernica v článku 4 ods. 3 definuje pojem

⁵ Jednou z úloh Európskeho systému centrálnych bánk je podporovať plynulé fungovanie platobných systémov (Zmluva o ES článok 105).

platobná služba. Na základe tohto ustanovenia chápeme platobnú službu ako akúkoľvek službu poskytujúcu podnikateľským subjektom. V zásade ide o obchodnú činnosť, ktorá pozostáva z realizácie platobnej operácie v mene fyzickej alebo právnickej osoby, ak sa jeden zo subjektov nachádza na územní členského štátu EÚ. Pričom podnikateľský subjekt musí byť zriadený v súlade s vnútroštátnym právnym poriadkom štátu, kde bude mať subjekt sídlo. Vzhľadom na to, že dané ustanovenie je koncipované všeobecne, smernica v Prílohe obsahuje kategórie konkrétnych služieb, ktoré sa považujú za platobné služby.⁶

Platobné služby:

1. Služby umožňujúce vklad v hotovosti na platobný účet, ako aj všetky operácie vyžadované na fungovanie platobného účtu
2. Služby umožňujúce výber v hotovosti z platobného účtu, ako aj všetky operácie vyžadované na fungovanie platobného účtu.
3. Vykonávanie platobných transakcií vrátane prevodu finančných prostriedkov na platobný účet vedený u poskytovateľa platobných služieb užívateľa alebo u iného poskytovateľa platobných služieb :
 - Vykonávanie inkasa vrátane jednorazového inkasa
 - Vykonávanie platobných operácií prostredníctvom platobnej karty alebo iného podobného zariadenia
 - Vykonávanie úhrad vrátane trvalých príkazov
4. Vykonávanie platobných transakcií, ak sa finančné prostriedky čerpajú z úverového rámca poskytnutého užívateľovi platobných služieb :
 - Vykonávanie inkasa vrátane jednorazového inkasa
 - Vykonávanie platobných transakcií prostredníctvom platobnej karty alebo podobného zariadenia
 - Vykonávanie úhrad vrátane trvalých príkazov
5. Vydávanie alebo nadobúdanie platobných prostriedkov
6. Poukazovanie peňazí
7. Vykonávanie platobných transakcií, pri ktorých sa súhlas platiteľa s vykonaním platobnej transakcie udeľuje prostredníctvom akéhokoľvek telekomunikačného digitálneho alebo IT zariadenia a platba sa vykoná prevádzkovateľovi telekomunikácií, systému IT alebo siete, ktorý koná iba ako sprostredkovateľ medzi užívateľom platobných služieb a dodávateľom tovaru a služieb.

Ako máme možnosť vidieť smernica zavádza Katalóg platobných služieb, ktoré môžu poskytovať platobné inštitúcie, označované ako poskytovatelia platobných služieb. Výhodou tohto katalógu je, že vo všetkých členských štátoch EÚ a EHP sa môžu poskytovať v rámci SEPA iba platobné služby v ňom

⁶ Poznámka autora: Katalóg služieb je uvedený v úplnom znení tak, ako je uvedený priamo v smernici.

uvedené. Štát, ktorý bude účastníkom SEPA bude musieť mať harmonizovanú národnú právnu úpravu.

Obsahom platobnej služby je poukazovanie peňažných prostriedkov. V zásade ide o prevody peňažných prostriedkov, resp. o finančnú operáciu typu : bezhotovostné úhrady, priame inkasá, platby uskutočňované prostredníctvom platobných kariet. Plátcu poskytne hotovosť poskytovateľovi platobnej služby, ktorý ju prostredníctvom komunikačných sietí poukáže na účet príjemcovi. V merite veci ide o peňažné prostriedky, ktoré predstavujú elektronické peniaze (smernica 2000/46/ES článok 1 ods.3.písm. b).⁷

Slovenský finančný trh, ako aj veľa o bankovníctve a o finančných službách v záujme vytvorenia teórie a praxe kompatibilnej s komunitárnou budú musieť rešpektovať tieto nové skutočnosti a budú sa musieť prispôbiť európskej teórii a praxi. Vzhľadom na to, že na príprave danej smernice sa podieľali aj slovenskí experti z oblasti finančného práva, zostáva nám iba dúfať, že slovenská právna úprava bude kvalitná a jasná, aby ju mohli účastníci platobného styku správne implementovať v praxi. Zrejme je otázkou času, kedy sa nová teória o platobných službách stane aj súčasťou vzdelávania na stredných a vysokých školách.

Poskytovatelia platobných služieb

Poskytovať platobné služby v zmysle článku 5 smernice je oprávnený subjekt, t.j. akákoľvek právnická osoba, ktorý získal *jednotnú európsku licenciu*. S pojmom jednotná európska licencia sa stretávame pomerne často v oblasti služieb. V danej súvislosti ide o inštitút, ktorého vecná podstata spočíva v rovnakých pravidlách pre domáce a zahraničné subjekty a v systéme vzájomného uznávania. Medzi subjekty, ktoré sú oprávnené poskytovať služby platobnej povahy patria predovšetkým úverové inštitúcie, inštitúcie elektronických peňazí a poštové zirové inštitúcie. Poskytovateľ platobných služieb bude zabezpečovať prevod peňažných prostriedkov. Zároveň bude oprávnený na vykonávanie cezhraničných prevodov peňažných prostriedkov. S režimom jednotnej európskej licencie pre platobné služby sa otvára trh aj pre nové subjekty, ktoré doteraz nepodnikali na finančnom trhu, čím sa zvýši konkurencia, čo zrejme pozitívne ovplyvní aj spektrum poskytovaných platobných služieb a nižšie ceny pre klientov. Jednotná európska licencia pre poskytovanie platobných služieb je ďalším novým inštitútom v oblasti finančných služieb a vnáša do procesov európskej integrácie väčšiu liberalizáciu služieb. Povolenie poskytovať platobné služby môže byť udelené iba právnickej osobe ktorá má registrované sídlo v členskom štáte. Takéto povolenie môže získať iba subjekt, ktorý skutočne preukáže, že jeho vnútorné mechanizmy sú spoľahlivé a odolné voči všetkým druhom rizík.

⁷ SMERNICA 2000/46/ES EURÓPSKEHO PARLAMENTU A RADY z 18. septembra 2000 o začatí a vykonávaní činností a dohľade nad obozretným podnikaním inštitúcií elektronického peňažníctva

Subjekt, ktorý má záujem pôsobiť na trhu ako platobná inštitúcia je povinný v zmysle článku 5 smernice, ktorý ustanovuje všeobecné povinné náležitosti, predložiť orgánu oprávnenému vydávať povolenie:

- doklady o totožnosti osôb zodpovedných za činnosť platobnej inštitúcie
- štatút inštitúcie a stanov
- adresu ústredia inštitúcie
- plán činností a druhy platobných služieb
- obchodný plán
- doklad o počiatocnom kapitáli
- dokumentáciu o systéme ochrany peňažných prostriedkov
- popis vnútorných kontrolných mechanizmov
- popis organizačného usporiadania .

Smernica explicitne ustanovuje výšku počiatocného kapitálu. Výška počiatocného kapitálu je determinovaná množstvom a druhom platobných služieb.

Tabuľka znázorňujúca výšku počiatocného kapitálu u subjektov poskytujúcich platobné služby

Druhy služieb	Výška počiatocného kapitálu
Ak inštitúcia vykonáva služby uvedené vyššie v bode 6	najmenej 20 000 EUR
Ak inštitúcia vykonáva služby uvedené vyššie v bode 7	najmenej 50 000 EUR
Ak inštitúcia vykonáva služby uvedené vyššie v bode 1 až 5	najmenej 125 000 EUR

Povolenie vydané oprávnenou inštitúciou môže byť aj odňaté v prípade, že existuje na to vážny dôvod. Najčastejším dôvodom na odobratie povolení účastníkom finančného trhu býva porušenie právneho rámca. Ak poskytovateľ platobnej služby poruší relevantnú právnu úpravu povolenie mu môže byť odňaté. Platobné inštitúcie budú musieť okrem iného rešpektovať aj medzinárodnoprávny rámec a národný právny rámec proti praniu špinavých peňazí a proti financovaniu terorizmu. Centrálné banky, ktoré majú status menových inštitúcií v zmysle predmetnej smernice nemajú právomoc poskytovať tento druh služieb.

Na podnikanie v oblasti poskytovania platobných služieb sa vzťahujú tradičné štandardy práva obchodných spoločností, t.j. inštitúcia ročné účtovné zvierky a konsolidované účtovné uzávierky necháva overovať audítorom a sú vypracované v súlade so smernicou o uplatňovaní medzinárodných účtovných štandardov. Inštitúcie sú povinné uchovávať najmä finančnú dokumentáciu o činnosti počas piatich rokov.

Pre klienta platobnej inštitúcie bude zaujímavé, či jeho platba bola skutočne vykonaná v reálnom dohodnutom čase. Až prax ukáže, ktoré platobné inštitúcie budú vykonávať finančné operácie z podnetu klienta v požadovanom termíne. Pre klienta platobnej inštitúcie bude rozhodujúcim faktorom aj výška poplatku za použitie konkrétneho platobného prostriedku. Je zrejmé, že práve výška poplatku za vykonanú platobnú službu a čas, v ktorom bude platba uskutočnená budú rozhodujúcimi faktormi klienta pri výbere subjektu poskytujúceho platobné

služby. Doterajšie skúsenosti v oblasti medzinárodného platobného styku nasvedčujú tomu, že finančná operácia trvá 6-10 dní, dá sa predpokladať, že v SEPA by mohla trvať 1-3 dni.

Poskytovateľ služby nesie aj zodpovednosť za transparentné a bezpečné vykonávanie finančných operácií. Za týmto účelom budú zriadené národné inštitúcie dohľadu, ktoré budú vykonávať kontrolu v inštitúciách poskytujúcich platobné služby. Subjekty poskytujúce platobné služby budú povinné informovať klientov o všetkých činnostiach.

Vychádzajúc z ustanovenia článku 13 predmetnej smernice *povinnosťou členských štátov bude založenie verejného registra všetkých inštitúcií poskytujúcich platobné služby*. V danom registri budú registrované subjekty, ktoré majú sídlo v domovskom štáte. Táto povinnosť o zriadení verejného registra umožní klientom získať základné informácie o subjekte, ktorý službu poskytuje a o jeho konkrétnej činnosti.

SEPA a Slovenská republika

So zreteľom na medzinárodné záväzky týkajúce sa Európskej únie, Slovenskú republiku čakajú nové úlohy spojené s transpozíciou smernice do národného právneho poriadku. Táto povinnosť explicitne vyplýva z článku 94 smernice, ktorý ustanovuje, že: „*členské štáty uvedú do účinnosti svoje právne predpisy potrebné na dosiahnutie súladu s touto smernicou do 1.11.2009*“. Ustanovenie požaduje od členských štátov, aby pomerne v krátkom čase transponovali smernicu do vnútroštátneho právneho poriadku, a aby zároveň bola aj účinná, čo nebýva zvykom aproximačnej praxe. Európska únia ponechávala niekedy lehotu aj tri roky na transpozíciu smernice do vnútroštátneho právneho poriadku. Slovenský finančný trh je v súčasnosti vystavený neustálym zmenám súvisiacimi so zavedením eura, ale dá sa predpokladať, že normotvorcovia neopomenú ani túto skutočnosť, a že komunitárna oblasť platieb v eurách bude skutočnosťou aj v Slovenskej republike. Platobný styk je upravený v súčasnosti v zákone č. 510/2002 Z.z. o platobnom styku a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý bude v dôsledku transpozície uvedenej smernice o SEPA novelizovaný.

Záver

Nejednotný komunitárny trh služieb retailového platobného styku by mal byť nahradený jednotným integrovaným trhom platobných služieb (alebo európskym trhom platieb) do konca roku 2010. Plynulý a bezproblémový chod platobného styku je determinovaný aj subjektmi, ktoré poskytujú platobnú službu. SEPA uľahčí podmienky a prístup k platobnému styku všetkým subjektom, ktoré budú disponovať iba jedným bankovým účtom. Z tohto účtu budú môcť realizovať finančné transakcie v eurách v ktoromkoľvek členskom štáte. Podstata SEPA spočíva v tom, že ak sa klient zdržiava v zahraničí (priestor EÚ a EHP) nemusí mať otvorený bankový účet na území tohto štátu, ale postačuje mu účet v mieste bydliska. Akékoľvek platby v eurách sa stanú tuzemskými transakciami a zanikne inštitút cezhraničného platobného styku v rámci eurozóny. Na

vykonávanie týchto finančných transakcií sa bude používať iba jeden platobný prostriedok.

Literatúra:

- [1] Európska centrálna banka. Jednotná oblasť platieb, Frankfurt nad Mohanom, ISBN (elektronická verzia) 978-92-899-0117-8
- [2] Zmluva o Založení Európskeho spoločenstva (UV C 312 z 29. 12. 2007)
- [3] http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/legislativa/predpisy_CNB/platební_styk/download/plat_sluzby_konzul_material.pdf
- [4] http://www.nbs.sk/BANKY/MPS/SEPA_S.HTM
- [5] Krčová, Erika Európske právo ako nástroj riadenia medzinárodných vzťahov v Európe. - 1. vyd. - Bratislava : Univerzita Komenského, 2007. - 104 s. ISBN 978-80-223- 2360-4
- [6] Krčová, Erika Inštitúcie európskych spoločenstiev In: Právny obzor. - Roč. 73, č. 10 (1990), s. 900-903
- [7] Krčová, Erika Inštitucionálna štruktúra Európskych spoločenstiev In: Právny obzor. - Roč. 75, č. 6 (1992), s. 493-511
- [8] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2007/64/ES zo dňa 13. novembra 2007 o platobných službách na vnútornom trhu, ktorou sa menia smernice 97/7/ES, 2002/65/ES, 2005/60/ES a 2006/48/ES a ruší sa smernica 97/5/ ES (UV L 319/1 z 5.12.2007)